

формування високоякісної освіти з врахуванням особистісного підходу до навчання та виховання з використанням інноваційних освітніх технологій, на базі матеріально-технічного забезпечення приватного ВУЗу.

Андрущенко В., Корольов Б, Астахова В. доводять, що Приватним навчальним закладам завжди був притаманний максимально високий рівень відповідальності за результати своєї праці. Приватний ВНЗ має більше незалежності у фінансуванні й у творчості, і це об'єктивно породжує велику відповідальність перед суспільством і державою, перед студентами та їх батьками, перед власним колективом викладачів і співробітників. Це вимагає постійної напруги, пошуку оптимальних шляхів руху вперед, удосконалювання діяльності кожного члена колективу і всього навчального закладу в цілому [9, с. 28-35]

Висновки та перспективи подальших розвідок у цьому напрямку. Отже, в процесі дослідження діяльності приватних вищих навчальних закладів ми обґрунтували переваги для суспільства, студентів та викладачів, виявили основні проблеми функціонування. Вважаємо, що ефективне функціонування приватних вишів на ринку освітніх послуг прямопропорційно пов'язане із використанням новітніх технологій, інновацій та формуванням ефективної стратегії розвитку. В наступних статтях доцільно актуально розкрити стан нормативно-правового забезпечення та рівень його дотримання в приватних вищих навчальних закладах.

Список використаних джерел

1. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IV //Відомості Верховної Ради України. – 2003. - № 18, 19-20, 21-22. – 144 с.
2. Данилишин Б. Інноваційна модель економічного розвитку: роль вищої освіти / Б. Данилишин, В. Куценко // Вісник НАН України. – 2005. – № 9. – С. 26-35.
3. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Євменькова К.М. Особливості функціонування приватних ВНЗ на ринку освітніх послуг України / К.М. Євменькова // Актуальні проблеми економіки. – 2010. – № 6 (108). – С.105-110.
5. Карпова К. В. Вищий навчальний заклад приватної форми власності як об'єкт економічної безпеки та суб'єкт освітньої господарської діяльності [Електронний ресурс]. / Карпова К. В. // – Режим доступу <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=1815>
6. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки: Постанова Кабінету Міністрів України від 10.09.2012 р. [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.kmu.gov.ua/control/Держава+і+право.-+Випуск+60+uk/publish/article?art_id=245571411&cat_id=244276429.
7. Огаренко В.М. Приватна і державна вища школа України: від конфронтації до інтеграції / Огаренко В.М. // Грані. Науково – теоретичний і громадсько– політичний альманах.– 2000.– № 5. – С. 111 – 118.
8. Очкасова М.П. Становление приватной высшей школы как институционализация организаций /Очкасова М.П. // Вчені записки Харківського гуманітарного інституту “Народна українська академія”. – 2001. – Т.7. – С. 135–142.
9. Приватна школа України на шляху інновацій: Монографія [Авт. колектив: Віктор Андрущенко, Борис Корольов, Валентина Астахова та ін.]: За ред. В. П. Андрущенка та Б. І. Корольова; Акад. пед. наук України, Ін-т вищ. освіти, Харк. гуманіт. Ун-т «Нар. укр. акад». – Х.: Вид – во НУА, 2005. – 320 с.
10. Стетар Дж. Оновлення та реформа вищої школи: приватна вища освіта в Україні у 1991 - 1996 рр. / Стетар Дж. – Київ, 1996. – 32 с.
11. Фініков Т. Загальний огляд системи вищої освіти України [Електронний ресурс] / Фініков Т. – Режим доступу: http://www.irf.ua/files/ukr/programs_edu_ep_333_ua_hegfv.doc.
12. Zakharin, S.V. (2013), “Analytical evaluation of organizational and economic and financial conditions for the development of higher education Ukraine”, *Ekonomichnyi visnuk universitetu*, vol. 20/2, pp. 157-165.

ПУБЛІЧНА САМОВРЯДНА (МУНІЦИПАЛЬНА) ВЛАДА В УКРАЇНІ

Шаповал Н.В., *II курс аспірантури заочної форми навчання Харківського національного університету внутрішніх справ*

Наука про місцеве самоврядування, починається із спроби відповісти на запитання: чи здійснює територіальна громада та її органи окрему, відмінну від державної, владу, чи вони виконують функції й повноваження органів держави?

Конституцією визначено, що державна влада в Україні здійснюється на засадах її поділу на законодавчу, виконавчу і судову. Органи законодавчої, виконавчої і судової

влади виконують свої повноваження у встановлених Конституцією межах і відповідно до законів України.

Взагалі, таке явище як «державна влада» розуміється як цілеспрямована управлінська діяльність усіх органів тієї чи іншої країни, направлена на упорядкування, організацію життя, забезпечення стабільності і розвитку суспільства на підставі законодавчих джерел. Її головною характеристикою проголошується управління суспільством від імені народу на всій території держави за допомогою державного апарату (механізму держави, органи якого здійснюють управління суспільством, виконують завдання та функції держави), видання та доведення до реалізації загальнообов'язкових правових норм.

Визначення терміну «державна влада» у розгляді нашого питання є досить важливою, адже це похідна від функції народовладдя. Саме суспільний люд діє у відповідності зі своїм суверенітетом та волі кожної людини. Це, так би мовити, влада народу, яка здійснюється через виборних представників. Тобто, відбувається делегування функцій виборним представникам, які об'єднані у спеціальні колегіальні установи, однією із яких і виступає місцеве самоврядування.

Під даним словосполученням ми вбачаємо право населення адміністративно-територіальних одиниць безпосередньо або через обрані ними органи місцевого самоврядування вирішувати в межах Конституції і законів значну частину державних і громадських справ, вирішення тих проблем, які і покладаються на державну владу.

Почнемо із самого початку. Верховна Рада України - це єдиний орган законодавчої влади, невід'ємною частиною якого є: внесення змін до Конституції України; призначення всеукраїнського референдуму з відповідних питань; прийняття законів; визначення засад внутрішньої і зовнішньої політики; затвердження загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального, національно-культурного розвитку, охорони довкілля; призначення виборів Президента України у строки, передбачені Конституцією; заслуховування щорічних та позачергових послань Президента України про внутрішнє і зовнішнє становище країни; прийняття свого Регламенту та інші повноваження. Саме тому наявність парламенту базується на підставі народного волевиявлення.

Ефективність діяльності державної влади залежить також і від узгодженості її складових, однією із яких є орган виконавчої влади – Кабінет Міністрів України. Він є вищим органом виконавчої влади, яка є відносно самостійною формою державної влади, що містить у собі функції, які здійснюються системою органів виконавчої влади на підставі визначеного правового механізму реалізації законів та інших нормативно-правових актів за допомогою державного управління з метою реалізації прав і свобод людини і громадянина. Цими функціями є: забезпечення державного суверенітету та економічної самостійності України; здійснення внутрішньої та зовнішньої політики держави в інтересах Українського народу; виконання Конституції і законів України, актів Президента України; вжиття заходів щодо забезпечення прав і свобод людини і громадянина, створення сприятливих умов для вільного і гармонійного розвитку особистості; забезпечення проведення фінансової, цінової, інвестиційної та податкової політики; політики у сферах праці й зайнятості населення, соціального захисту, освіти, науки і культури, охорони природи, екологічної безпеки і природокористування; розробка і здійснення загальнодержавних програм економічного, науково-технічного, соціального і культурного розвитку України; забезпечення рівних умов розвитку всіх форм власності; здійснення управління об'єктами державної власності; здійснення управління об'єктами державної власності відповідно до закону; розробка проекту закону про Державний бюджет України та забезпечення виконання затвердженого Верховною Радою України Державного бюджету України; здійснення заходів щодо забезпечення обороноздатності і національної безпеки України, громадського порядку, боротьби зі злочинністю; організація і забезпечення здійснення зовнішньоекономічної діяльності України, митної

справи; спрямування та координація діяльності міністерств, інших органів виконавчої влади; координація та контроль за діяльністю органів виконавчої влади у сфері надання фізичним і юридичним особам управлінських послуг. Отже, Кабінет Міністрів України спрямовує свою діяльність на забезпечення прав і свобод людини і громадянина, гарантування відповідальності держави перед громадянами за забезпечення їм гідних умов життя[1; с. 394].

Останньою гілкою державної влади за теперішнім конституційним визначенням є судова, роль і місце якої визначається основним завданням, а саме охороною і захистом від імені держави прав і свобод від свавілля як з боку держави, її органів та посадових осіб, так і громадян.

Судовій владі, на відміну від інших гілок державної влади, притаманні певні визначні риси: вона має конкретний характер, не належить будь-якій установі і здійснюється виключно судами. Судові системи, як правило, являють собою структури, які мають певну кількість рівнів автономії, розгалужену систему взаємозв'язків, і все для того, щоб відповідно до Конституції України та інших прийнятих законодавчих актів розглядати і вирішувати кримінальні, цивільні, адміністративні та інші справи, питання щодо конституційності і законності актів і дій державних органів[1; с. 444].

Тобто, таке явище як розподіл влади на гілки — важлива й необхідна умова формування правової, соціальної держави, це її основоположний принцип, який справедливо відноситься до основних досягнень світової цивілізації і загалом — людської культури. Соціальна цінність розподілу влади полягає у тому, що вона покликана запобігти можливості зосередження повноти влади в руках якої — небудь гілки влади чи державного органу. Тому його справедливо вважають важливою гарантією політичної свободи особистості. І саме цю свободу, такий вектор демократизму можна побачити у самій системі місцевого самоврядування.

Тому постає досить розумне питання, яку владу здійснює територіальна громада та її органи та яке місце дана влада займає в системі державної та публічної влади?

На сьогоднішній день в Україні немає остаточної відповіді на дане запитання, оскільки існує дві основні теорії місцевого самоврядування: державницька і громадівська.

В основі державницької теорії лежить ідея децентралізації частини державної виконавчої влади, її деволуції на рівень територіальних спільнот громадян (громад, комун, територіальних колективів) та тих органів, які вони обирають.

Державницька теорія місцевого самоврядування отримала найбільше поширення в Європі та знайшла своє відображення в Європейській Хартії місцевого самоврядування. Місцеве самоврядування, як зазначається в Хартії — це «право і спроможність місцевих властей в межах закону здійснювати регулювання і управління суттєвою часткою державних справ, які належать до їхньої компетенції, в інтересах місцевого населення» (п. 1 ст.3).

В основі громадівської теорії місцевого самоврядування лежать його первинні суб'єкти — громади, як самостійне джерело такої публічної влади, яка не належить державі, а є самостійною гілкою влади, а саме муніципальною.

Громадівська теорія місцевого самоврядування започаткована практикою державотворення США. Саме ця держава виникла із самоврядних громад переселенців — колоністів, які поступово об'єдналися в державні утворення — штати, а штати у федерацію — Сполучені Штати Америки.

Також слід зазначити про існування ще однієї теорії місцевого самоврядування, а саме теорії муніципального дуалізму.

Дана теорія передбачає незалежність органів місцевого самоврядування від держави лише в суто громадівських справах, а в сфері політичній розглядаються як органи держави, які виконують її функції і повноваження та поділяються на «власні» і «делеговані».

На думку В.Ф. Погорілко, О.Ф. Фрицького, М.О. Баймуратова, М.І. Корнієнка, Б.А. Пережняк, Н.К. Ісаєвої, якщо розглядати ст. 140 Конституції України, в якій йдеться про територіальну громаду як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, то можна дійти висновку, що вибір зроблено на користь громадівської теорії місцевого самоврядування. Про це свідчить і той факт, що місцеве самоврядування обмежується в основному самостійним вирішенням питань місцевого значення та зосереджується лише в селах, селищах та містах, оскільки населення районів і областей не визнається самостійним суб'єктом місцевого самоврядування [1. с.94-95].

В енциклопедичному словнику Брокгауза й Ефрона самоврядування визначається як управління яким – небудь колом справ самими зацікавленими громадянами (безпосередньо або через обрані ними органи) без втручання сторонньої влади. Це дозволяє трактувати самоврядування двозначно. У широкому плані як самоврядну організацію можна розглядати будь-яку державу, де уряд чи інше керівництво обирається і залежить від народу. Але частіше самоврядування розглядається у вузькому значенні щодо самоврядних співтовариств, утворених і функціонуючих у державі. Як правило, таке поняття є синонімом місцевого самоврядування. при якому справами адміністративно-територіальної одиниці управляють їх мешканці [3; с.7].

Як зазначає О.В. Батанов, місцеве самоврядування – це не тільки інститут громадянського суспільства, елемент системи конституційного ладу та відповідний набір громадянських прав людини. У своєму нормативному значенні положення ст. 7 пов'язані з принципом народовладдя. Так, відповідно до ст. 5 Конституції України народ здійснює свою владу безпосередньо і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування. Іншими словами, держава визнає місцеве самоврядування як самостійний рівень здійснення народом належної йому влади. Це передусім передбачає організаційну відокремленість та незалежність місцевого самоврядування від державної влади, його самостійність при вирішенні питань місцевого значення. Але самостійність, як вказує Конституція України, у межах власних повноважень. Таким чином, йдеться про правові межі автономності місцевого самоврядування, а не повну самостійність та незалежність місцевого самоврядування від усієї системи публічного владарювання.

Така самостійність означає, що жоден з органів державної влади, жодна посадова особа не має права приймати акти, здійснювати дії, які втручаються у сферу місцевого самоврядування. Державний контроль за діяльністю органів і посадових осіб місцевого самоврядування може здійснюватися лише на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України, і не повинен призводити до втручання органів державної влади чи їх посадових осіб у здійснення органами місцевого самоврядування наданих їм власних повноважень (ст. 20 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»). Таким чином, можна з повною впевненістю говорити як про визнання, так і легалізацію публічної самоуправлінської влади територіальних громад [4; с.187-с.188].

Професор В. Шаповал вказує, що природа місцевого самоврядування впливає з природи більш широкого явища – державного владарювання. Різновидом останнього, на його думку, є державне управління [5;с.51]

На думку В. Борденюка, існування влади територіальної громади (муніципальної) як різновиду публічної влади, джерелом якої є народ, заперечується тим, що він може бути джерелом лише однієї влади, а не двох: однієї – для органів державної влади, а другої для органів місцевого самоврядування. Тому вважає автор, влада органів місцевого самоврядування є похідною від державної влади, а не від вигаданої муніципальної влади... Це, продовжує В. Борденюк, не виключає існування влади джерелом якої є територіальна громада. Адже влада притаманна, кожному колективу людей, у тому числі територіальній громаді. проте, констатує він, у данному разі влада останньої на відміну від влади об'єднань громадян трансформується, по суті, в державну [6; с. 26].

Вчений – конституціоналіст М. Орзіх вважає, що саме синтез громадської та державної теорії самоврядування надасть конституційну можливість «входити у правові ворота», а не «трошити муніципальні огорожі», які небезуспішно споруджені на місцях під впливом «революційної психології і суверенного бешкетування місцевих рад» [7; с. 64].

Вітчизняний дослідник муніципально-правової проблематики В. Кравченко стверджує, що місцеве самоврядування – це публічна влада з усіма її атрибутами і водночас інститут громадянського суспільства, форма самодіяльності населення, вияв його здатності управляти власними справами автономно від держави [8; с. 50].

Також, даний дослідник у іншій своїй праці зазначає, що місцеве самоврядування – публічна влада територіальної громади, тобто жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища і міста, вона має локально-просторовий характер, здійснюється в інтересах територіальної громади і функціонує лише в межах окремих адміністративно-територіальних одиниць, тоді як державна влада – це влада всього народу, вона поширюється на всю державну територію [9; с. 202].

На думку О.В. Батанова, місцеве самоврядування є самостійним та незалежним, організаційно та функціонально відокремленим від держави видом публічної влади. Це публічна влада територіальної громади або муніципальна влада, яка забезпечує вирішення місцевими жителями безпосередньо або через органи та посадових осіб місцевого самоврядування питань місцевого значення.

Муніципальна влада – це легітимне, визнане та гарантоване державою публічно-самоврядне волевиявлення територіальної громади щодо здійснення її функцій і повноважень, спрямованих на реалізацію прав та свобод людини і громадянина та вирішення питань місцевого значення шляхом прийняття і реалізації правових актів у порядку, передбаченому Конституцією і законами України, а також нормативними актами місцевого самоврядування [4; с. 220].

Становить інтерес думка М. Баймуратова, який вважає, що по перше, така влада, без сумніву, є публічною; по друге, вона відрізняється від публічної державної влади істотними демократичними властивостями; по третє, вона є муніципальною владою [10; с.5].

Щодо належності самоврядної влади до влади публічної, справді, сумнівів не виникає. У цьому аспекті, як зазначає М. Баймуратов, варто звернути увагу на досить складний механізм взаємодії державної та самоврядної форм публічної влади: самоврядна влада функціонує на території держави, система органів якої здійснює публічну державну владу; у питанні зміцнення і стабілізації, підвищення дієвості й ефективності державної влади важлива роль приділяється владі самоврядній. Остання «розвантажує» державну владу, забираючи в неї солідний фрагмент соціально-економічних питань і проблем, що торкаються істотних інтересів жителів відповідних територій держави, роблячи її більш продуктивною в терміновому і просторовому аспектах. Водночас самоврядна влада істотно підвищує громадянську активність цих жителів, сприяє посиленню процесів її самопрояву за допомогою самоврядування локальними справами, які мають колективне значення, нарешті, позитивно впливає на формування конкретної особистості.

Звідси – самоврядна влада породжена і «виходить» від влади державної [10; с. 5].

Втім, як зазначає Є.В. Мірошніченко, «симбіоз цих двох засад аж ніяк не ставить знак тотожності між самоврядуванням і державою, не розчиняє перше в другому і не розглядає місцеве самоврядування як феномен, що протистоїть державності» [11; с. 142].

Як зазначає вчений О.В. Батанов, реальна дієздатна муніципальна влада передбачає не лише конституційно-правове визнання прав територіальних громад, декларування самостійності місцевого самоврядування у вирішенні питань місцевого значення, не тільки закріплення правових, соціальних та інших гарантій цієї самостійності, встановлення функцій та компетенції місцевого самоврядування, а й створення правових, організаційних, економічних, соціальних, кадрових та інших умов для реалізації її завдань та функцій [4; с. 241].

Підводячі підсумки. можна дійти наступних висновків: для України більш притаманна громадська теорія місцевого самоврядування; муніципальна влада є окремою гілкою в системі публічної влади та стабілізує владу державну, шляхом вирішення істотного комплексу соціальних питань відповідної територіальної громади; розвиток та сила муніципальної влади в країні залежить від процесів децентралізації та повноважень, які надані суб'єктам місцевого самоврядування, які закріплюються у відповідних нормативних актах.

Список використаних джерел

1. Фрицький О. Ф. Конституційне право України від 2003р.
2. Муніципальне право України/за редакцією В.Ф. Погорілка, О.Ф. Фрицького.-К., 2001.
3. Камінська Н.В. Місцеве самоврядування: теоретико-історичний і порівняльно-правовий аналіз / Н.В. Камінська. – Київ., 2015.
4. Батанов О.В. Муніципальна влада в Україні проблеми теорії та практики / О.В. Батанов. – Київ., 2010.
5. Шаповал В. Сутність місцевого самоврядування / В. Шаповал // Право України. – 2002. -№3.
6. Борденюк В. Деякі аспекти співвідношення місцевого самоврядування, держави і громадянського суспільства в Україні / В. Борденюк // Право України. – 2001. -№12.
7. Орзіх М. Самоврядні території в системі державного устрою України / М. Орзіх // Місцеве та регіональне самоврядування України. – 1993. – Вип. 1-2.
8. Кравченко В.В. Форми участі неурядових структур у розвитку місцевого самоврядування / В.В. Кравченко // Актуальні проблеми виконання законів України «Про місцеве самоврядування в Україні» та «Про місцеві державні адміністрації» / За ред. В.В. Кравченка. – К., 2003.
9. Кравченко В. Концепція місцевого самоврядування в Європейській хартії місцевого самоврядування та в конституції України / В. Кравченко // Самостійність місцевих влад та розподіл повноважень між ними: організація місцевого самоврядування: Матеріали між нар. конф., м. Київ, 11-12 червня 2002р.
10. Баймуратов М. Публічна самоврядна (муніципальна) влада в Україні: методологічні підходи до визначення основних ознак / М. Баймуратов. //Публічне право №2. - 2011.
11. Мирошніченко Е.В. Местное самоуправление в России. Теория и практика / Е.В. Мирошніченко // Государство и право.-1993.-№6.

ГЕНЕЗА ЗАКОНОДАВЧОГО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ В 2000-2017 РР.

Шишовська О.О., юрист

***Анотація:** В статті розглядаються історико-правові проблеми розвитку законодавства про підприємства. Автор вважає політико-правову практику в Україні неефективною, апелює до зарубіжного досвіду.*

***Ключові слова:** підприємство, історія розвитку законодавства про підприємства.*

***Аннотація:** В статье рассматриваются историко-правовые проблемы развития законодательства о предприятиях. Автор считает политико-правовую практику в Украине неэффективной.*

***Ключевые слова:** предприятие, законодательство о предприятиях.*

***Abstract:** The article deals with the historical, legal problems of development of legislation on enterprises. The author believes political and legal practice in Ukraine ineffective, are appealing to the international experience.*

***Keywords:** enterprises, legislation on enterprises.*

Належні конституційні гарантії і можливість захистити свої права створюють міцну правову основу для функціонування підприємства і підприємництва у цілому в Україні[19]. В умовах лібералізації державного курсу в Україні продовжується нормотворча діяльність, спрямована на створення сприятливого клімату для діяльності підприємств. Відносини, що пов'язані з підприємництвом і підприємствами в Україні, регулюються спеціальними законами, до яких належать митне, валютне, фінансове, інвестиційне та інше законодавство, а також численним підзаконними актами, зокрема постановами Кабінету Міністрів України, указами Президента України тощо. Всі ці правові акти становлять цілісну систему законодавства, на основі якого провадиться діяльність підприємств в Україні[18].

Водночас розвиток підприємництва на основі ринкових відносин сприяв не лише структурним змінам в економіці держави, а й призвів до загострення конкурентних